

การบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ตั้งขึ้นด้วยเงินภาษีอากรของประชาชนและเงินที่ประชาชนบริจาค ดังนั้นย่อมถือได้ว่าโรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว โรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมมือกันในการสร้างความก้าวหน้า ให้แก่ชุมชนโดยวิธีการดังต่อไปนี้คือ

1. จัดให้มีกรรมการโรงเรียนโดยการเลือกตั้ง
2. เปิดโอกาสให้ชุมชนได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนนอกเวลาเรียนหรือวันหยุดเกี่ยวกับการให้การศึกษาและการประชุมหรือจัดงานพิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมของชุมชน
3. จัดหลักสูตรให้สัมพันธ์กับความต้องการของชุมชน เพื่อสามารถนำความรู้ที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนเพื่อทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทางสังคม

หวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 105 - 108) ได้กล่าวถึงสิ่งที่โรงเรียนสามารถช่วยเหลือชุมชนและการให้บริการแก่ชุมชนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชน สิ่งที่โรงเรียนจะให้ความช่วยเหลือชุมชน นอกเหนือจากการสอนในโรงเรียน มีมากมายหลายประการด้วยกัน ดังนี้
 1. นานักเรียนออกไปช่วยพัฒนาชุมชน เช่น ไปช่วยทำความสะอาดวัด ถนนหนทางสร้างถนน หรือซ่อมถนนเข้าหมู่บ้าน ชุคคุระบายน้ำเข้าไว้ใช้ในการเกษตรและปลูกต้นไม้ เป็นต้น
 2. โรงเรียนจัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้ปรับปรุงอาชีพของตนให้ดีขึ้น หรือได้ฝึกอาชีพใหม่ๆ โดยโรงเรียนจัดให้ตามกำลังที่มีอยู่เช่น ถ้าโรงเรียนมีครูอาจารย์ทางเกษตรอาจจะสอนหรือฝึกอาชีพทางช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น
 3. โรงเรียนให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ แก่ชุมชน อาจจะทำได้ เช่น เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ โทษของยาฆ่าแมลง อันตรายจากการใช้ผงชูรส หรือการใช้สีย้อมผ้าผสมอาหาร และผลเสียจากการตัดต้นไม้ทำลายป่า เป็นต้น

4. ทางโรงเรียนจัดให้มีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นที่ชุมชนได้รับการพัฒนา เช่น ชุมชนต้องการน้ำมาใช้บริโภค หรือการเกษตร ต้องการโรงเรียน โรงพยาบาลและถนนหนทาง เป็นต้น เมื่อสำรวจพบความต้องการและความจำเป็นที่ชุมชนควรได้รับการพัฒนาแล้ว จะได้หาทางพัฒนาต่อไป

5. ทางโรงเรียนร่วมกับหน่วยราชการอื่น เช่น สถานีอนามัยตำบล เพื่อสำรวจอนามัยของชุมชน เช่น โรคภัยไข้เจ็บของประชาชน การหุงต้ม อาหารรับประทาน ถูกสุขลักษณะหรือไม่ ความสะอาดของบ้านเรือนเป็นบ่อเกิดของเชื้อโรคหรือไม่ ลักษณะของสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนสะอาด ถูกสุขลักษณะหรือไม่ เพราะอาจจะแพร่เชื้อโรคได้ง่าย จากการสำรวจอนามัยของชุมชนจะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับอนามัยของชุมชนเพื่อทางโรงเรียนจะได้ร่วมมือกับหน่วยราชการอื่นในการบริการทางด้านสุขภาพและปรับปรุงอนามัยของประชาชนในชุมชนต่อไป

2. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน การบริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อย่างดี ดังนั้น โรงเรียนควร บริการสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน โดยบริการในสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนในการจัดงานต่าง ๆ เช่น ประชาชนอาจจะขอให้หอประชุมจัดงานมงคลสมรส หรือจัดงานชุมนุมต่าง ๆ เป็นต้น

2. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อาคารสถานที่เพื่อประชุม เช่น ผู้ใหญ่บ้านอาจจะใช้อาคารสถานที่เพื่อประชุมประชาชนในหมู่บ้าน เป็นต้น

3. จัดบริการห้องสมุดแก่ประชาชนในชุมชน คือให้ประชาชนมาอ่านหนังสือหรือยืมหนังสือในห้องสมุดได้

4. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สนามกีฬาของโรงเรียน ในการออกกำลังกายเล่นกีฬาต่าง ๆ

ปรีชา คัมภีรภรณ์ และคนอื่น ๆ (2528 : 773 - 775) ได้กล่าวถึงการให้บริการแก่ชุมชนไว้ว่า นอกจากการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ แล้ว โรงเรียนควรจัดบริการให้แก่

ชุมชนเพื่อความสะอาดและการประหยัด มีโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่มีสภาพความพร้อมดีกว่าชุมชน เช่น มีบ่อน้ำ น้ำประปา เครื่องขยายเสียง โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้ต่าง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้โรงเรียนควรพิจารณาให้บริการแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง และควรกำหนดกฎเกณฑ์ในการให้บริการไว้เพื่อจะให้สิ่งของที่บริการนั้นคงทนสามารถให้บริการได้ตลอดไป

สิ่งที่โรงเรียนสามารถจะจัดเป็นบริการแก่ชุมชน ได้แก่

1. ด้านอาคารสถานที่ หากชุมชนขอใช้อาคารบริเวณของโรงเรียนเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ แล้วโรงเรียนจะต้องจัดอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี

2. ด้านเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องใช้ที่ยกเคลื่อนที่ได้ เช่น เก้าอี้ โต๊ะหมู่บูชา ถ้วยชาม เครื่องขยายเสียง ผ้า màn ฯลฯ ซึ่งชุมชนไม่มีไว้เป็นประจำเพื่อกิจการของชุมชน ครอบครัวหรือหมู่บ้านอาจจะมาขอยืมใช้ โรงเรียนควรเอื้ออำนวยตามสมควร

3. ด้านความรู้ เป็นบริการที่พัฒนาคนให้มีความคิดและความรู้ ตลอดจนสติปัญญาอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน โรงเรียนควรจัดรายการประเภทให้ความรู้แก่ประชาชน เช่น จัดบรรยายธรรมะ การปกครอง การเกษตร การเลี้ยงดูทารก การอนามัย เป็นต้น นอกจากนี้เกี่ยวกับวิชาชีพโรงเรียนควรสนับสนุนอย่างเต็มที่และพร้อมที่จะเป็นแหล่งสาธิตทดลอง ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

นอกจากนี้ โรงเรียนอาจจัดบริการห้องสมุดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านหรือบริการเสียงตามสายขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และให้บริการด้านข่าวสารแก่ประชาชน

4. ด้านสวัสดิการ เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้นสำหรับแก้ปัญหาสนองความต้องการตลอดจนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน ได้แก่ การจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้านตัดผม ตู้ยาประจำหมู่บ้าน บริการน้ำสะอาดและบริการโรงฝึกงานเพื่อซ่อมเครื่องมือการเกษตรโดยคิดค่าบริการในราคาถูกเป็นพิเศษ

5. ด้านบุคลากร ได้แก่ ครู นักเรียน และภารโรง บุคลากรเหล่านี้สามารถให้บริการและให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับชุมชนได้ทั้งในด้านแรงงาน ความคิดและด้านอื่น ๆ

การให้บริการแก่ชุมชนนั้นโรงเรียนสามารถให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนได้ทั้งในด้านวิชาการ อาคารสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากร ซึ่งโรงเรียนนั้นไม่ใช่มีหน้าที่ในการสอน

นักเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา นอกจากจะช่วยทำให้เกิดความจริงแก่ชุมชนแล้วยังเป็นการช่วยลดปัญหาของชุมชนอีกด้วย

บทบาทด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

โรงเรียนมัธยมศึกษาควรมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาทในชุมชนหรือมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนของตน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการเมืองและการปกครอง เพื่อสนองความต้องการของชุมชน โรงเรียน ควรมีบทบาทในการเข้าไปร่วมพัฒนาชุมชนในเรื่องต่อไปนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ โรงเรียนควรได้มีบทบาทยกมาตรฐานและระดับการครองชีพของประชาชนหรือชาวบ้านส่วนใหญ่ของประเทศให้สูงขึ้น พร้อมทั้งลดรายจ่ายของประชาชนลง ทั้งนี้ อาจทำได้โดยวิธีการเพิ่มผลผลิตของครอบครัวในชุมชนให้สูงขึ้น เช่น ให้อุ้งจักเลือกพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ประชาชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยการแนะนำวิธีการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง ทดลองสาธิตวิธีการที่ถูกแบบถูกวิธีให้ชาวบ้านดู ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ มีทักษะ และมีความสามารถในการประกอบอาชีพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แนะนำให้ชาวบ้านรู้จักนำเครื่องมือเครื่องจักรซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต แนะนำให้รู้จักการรวมกลุ่ม เพื่อการต่อรองอำนาจทางเศรษฐกิจไม่ให้เสียเปรียบพ่อค้าคนกลาง

2. ด้านสังคม โรงเรียนมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาของชุมชนให้ประชาชนมีความเข้าใจชีวิตทั่ว ๆ ไปของชุมชน ทำให้ประชาชนมีแนวความคิดที่ถูกต้องที่ควร ให้ความรู้ในด้านอนามัย สุขาภิบาลชุมชน การรักษาสุขภาพอนามัย การป้องกันโรค แนะนำให้อุ้งจักและเข้าไปขอรับบริการด้านสวัสดิภาพสังคม กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น และโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวขึ้นในสังคม ให้ประชาชนมีความรู้สึกรับผิดชอบและเสียสละเพื่อความสงบสุขของชุมชน

3. ด้านการเมืองและการปกครอง โรงเรียนมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของบ้านเมืองบางปัญหาอย่างลึกซึ้งด้วยสายตาที่เป็นธรรมและกว้างไกล ให้ประชาชนมีความสำนึกที่รับผิดชอบต่อสังคมต่อประเทศชาติดีขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 318 - 320)

นภาพรณี อัจฉริยะกุล (2526 : 192) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนและร่วมกิจกรรมชุมชนไว้ว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา นอกจากจะทำหน้าที่ให้การบริการแก่ชุมชนดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ตาม แต่ภารกิจของโรงเรียนมิได้สิ้นสุดลง เพียงนั้นยังต้องให้บริการในด้านการพัฒนาชุมชนและการร่วมกิจกรรมชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนต่างเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องให้ความร่วมมือในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชนตามบทบาทและหน้าที่ที่จะทำได้ การบริการชุมชนอาจทำได้ดังนี้

1. โรงเรียนกับชุมชนร่วมกันทำความสะอาดบริเวณวัดหรือสถานที่สาธารณะที่เห็นสมควรในชุมชน

2. หัวหน้าสถานศึกษากับคณะกรรมการสภาตำบลร่วมกันวางแผนพัฒนาชุมชน

3. โรงเรียนร่วมมือในการจัดการแข่งขันกีฬาของชุมชน

4. โรงเรียนร่วมมือกับทางวัดจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและคุณธรรมแก่

ประชาชนในชุมชน

5. โรงเรียนให้ความรู้กับประชาชนในการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์

การพัฒนาชุมชนและการร่วมกิจกรรมชุมชนนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเอาใจใส่ อยู่เสมอและจะต้องเข้าใจปัญหาของชุมชน การบริการจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน อาจกระทำได้หลายวิธี เช่น เสนอแนะให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการร่วมมือกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การให้ความร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานอื่น เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมประเภทส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นต้น (สิริ เทศประสิทธิ์, 2525 : 32) โรงเรียนถือว่าเป็นศูนย์ประชาชน การจัดงานโรงเรียนทุกครั้งจึงควรเชิญชวนผู้นำท้องถิ่นและประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น การจัดการแข่งขันกีฬา การแสดงผลงานของนักเรียน การทัศนศึกษาไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อการศึกษา เป็นต้น (ภิญโญ สาธร, 2516 : 332)

บทบาทด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน

สุวัฒน์ มุทธเมธา, (2524 : 49) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่ชุมชนมีบทบาทและสำคัญต่อโรงเรียน ดังต่อไปนี้

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาสำคัญของชุมชน โรงเรียนไม่สามารถตั้งอยู่อย่างเอกเทศโดยไม่มีสัมพันธ์กับชุมชนได้ โรงเรียนต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุน ช่วยเหลือจากชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 27) ได้ให้ความหมายว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน คือการเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การเชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ หรือวันสำคัญอื่น ๆ ของโรงเรียน ควรเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเป็นวิทยากรในโรงเรียน และให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน โดยการช่วยเหลือด้านแรงงานหรือวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคนอื่น ๆ (2528 : 770 - 772) ได้เสนอกิจกรรมที่นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนไว้หลายลักษณะดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสามารถจัดได้ทั้งในรูปของการศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญ สายอาชีพ และกลุ่มสนใจ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน ความร่วมมือของผู้บริหารและความต้องการของประชาชน
2. จัดนิทรรศการ เป็นการแสดงผลงานทางวิชาการของโรงเรียนให้ประชาชนทราบทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าชมกิจการเกี่ยวกับการเรียนการสอนและอาคารสถานที่ของโรงเรียนโดยทั่วไป กิจกรรมนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เห็นผลงานและความสามารถของครู อันจะก่อให้เกิดความศรัทธาต่อโรงเรียนด้วย
3. การจัดงานประจำปีของโรงเรียน เป็นการดึงประชาชนให้เข้าชมกิจการและผลงานของโรงเรียนรวมทั้งการแสดงความสามารถของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การละคร ฟ้อนรำ ดนตรี และการศึกษา เป็นต้น
4. การจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมเยาวชน ลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ ยุวเกษตรกร ฯลฯ โดยโรงเรียนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดฝึกอบรมที่โรงเรียน เป็นการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน ได้รับบริการที่โรงเรียนมีอยู่ เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและมองเห็นคุณค่าของโรงเรียนจนกลายเป็นความผูกพันต่อกัน ต่อจากนั้นโรงเรียนก็จะมีพลังประชาชนคอยให้การสนับสนุนในกิจการต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

5. การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งโรงเรียนสามารถจัดขึ้นได้ เช่น

5.1 การจัดงานวันปีใหม่ โรงเรียนเป็นฝ่ายให้บริการด้านสถานที่ แสง เสียง เครื่องใช้ต่าง ๆ และเชิญชวนให้ประชาชนมาร่วมกิจกรรมโดยนำอาหารมารับประทาน ร่วมกันมีรายการสนุกสนานรื่นเริงตามที่เห็นสมควร และพยายามฟื้นฟูการเล่นของท้องถิ่นด้วย

5.2 การจัดงานหล่อเทียนพรรษา นอกจากโรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางในการจัดงานรื่นเริงแล้ว ยังเป็นศูนย์กลางในการจัดงานบุญงานกุศลด้วย โดยริเริ่มชักชวนประชาชนให้ร่วมทำบุญหล่อเทียนพรรษา จัดตกแต่งเทียนและกระบวนแห่ไปถวายตามวัดต่าง ๆ

5.3 การจัดงานวันสงกรานต์ นอกจากจัดสงฆ์น้ำพระแล้ว ควรจัดสงฆ์น้ำให้คนชราภายในหมู่บ้าน มีการเล่นพื้นเมืองและการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ

5.4 การจัดงานเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา โรงเรียนสามารถเป็นผู้นำและชักชวนให้ประชาชนมาร่วมกันเวียนเทียนในตอนกลางคืน ต่อจากนั้นอาจจะจัดให้มีการบรรยายธรรม ฉายสไลด์ภาพยนตร์เกี่ยวกับธรรมะ เป็นต้น

5.5 การจัดงานวันลอยกระทง เป็นการฟื้นฟูประเพณีไทย โดยโรงเรียน อาจจะเป็นผู้ริเริ่มพร้อมทั้งให้บริการด้านสถานที่และความสะดวกด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน

6. การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียนโดยการเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งได้รับเกียรติยกย่อง เกิดความประทับใจกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น จนกลายเป็นความรู้สึกผูกพัน ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ได้แก่

6.1 กิจกรรมวันไหว้ครู โรงเรียนควรนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญผู้นำทางศาสนาและพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียนทุกคนมาร่วมพิธีด้วย

6.2 การจัดวันพ่อและวันแม่ เป็นกิจกรรมที่ให้เกียรติและความสำคัญแก่ประชาชน ผู้ปกครองนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยการเชิญพ่อหรือแม่มาในงานดังกล่าว กิจกรรมนี้จะเสริมสร้างความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในครอบครัว และการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมให้เกียรติยกย่องแก่ประชาชนเป็นผลให้ประชาชนเกิดความประทับใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี

7. การจัดงานแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียน โดยการเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมด้วย

8. เชิญประชาชนมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน ประชาชนบางคนมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ โรงเรียนควรพิจารณาเชิญมาสอนนักเรียนเป็นการให้ความสำคัญและให้เกียรติแก่ประชาชน

ทวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 104 - 107) ได้กล่าวถึงการทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนได้ 3 ลักษณะคือ

1. การเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ถ้าโรงเรียนสามารถเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนได้ และในการเชิญนั้นอาจจะเชิญได้ในกรณีต่าง ๆ กันดังนี้

1.1 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาโรงเรียนเพื่อประชุมชี้แจงนโยบายของโรงเรียน ซึ่งอาจจะทำได้ในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ ก็เชิญผู้ปกครองนักเรียนด้วยหรือก่อนเปิดเรียนในปีการศึกษาใหม่ทุกปี ก็ควรเชิญผู้ปกครองมาประชุมทุกปี เพื่อผู้ปกครองจะได้ทราบนโยบายของโรงเรียน เช่น นโยบายเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่จะเน้นให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ผู้ปกครองก็ควรจะได้ทราบและเข้าใจเป็นต้น

1.2 เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมาประชุม เพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองและประชาชนย่อมจะมีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์หรือมีความคิดใหม่ ๆ ในการปรับปรุงโรงเรียนได้

1.3 เชิญประชาชนในชุมชนมาประชุมร่วมกันกับครูในโรงเรียน เพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงชุมชน เช่น ทำคูระบายน้ำ ทำถนนเข้าหมู่บ้าน แก้ปัญหาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บของประชาชน เป็นต้น

1.4 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาพบปะสังสรรค์กับครูในโรงเรียนอาจจะรับประทานอาหารร่วมกันและพูดคุยปรึกษาหารือกันไปด้วยย่อมจะสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างครูกับผู้ปกครองยิ่งขึ้นต่อไป จะร่วมกันปรึกษาหารือปรับปรุงโรงเรียนปรับปรุงชุมชนหรือแก้ปัญหาที่นักเรียนก็ย่อมจะทำได้สะดวกและสำเร็จลุล่วงได้

1.5 เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาชมนิทรรศการผลงานของนักเรียน ย่อมจะทำให้ผู้ปกครองภูมิใจในผลงานของบุตรหลานของตนด้วย ซึ่งผลงานของนักเรียน อาจจะเป็น

ผลงานในวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ ศิลปะศึกษา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้อาจเชิญผู้ปกครองนักเรียนให้มาเยี่ยมโรงเรียนและชมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น ชมการปฏิบัติงานของนักเรียนในวิชาเกษตรกรรม งานช่าง หรือแม้กระทั่งชมการเรียนการสอนในชั้นเรียนก็ย่อมทำได้

1.6 ทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีระหว่างผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนกับครูและนักเรียน เช่น จัดแข่งขันกีฬา โดยเชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนมาร่วมแข่งขัน เป็นต้น

1.7 เชิญแม่ของนักเรียนมาร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกตัญญูต่แม่ของตน โดยเชิญแม่ของนักเรียนขึ้นไปนั่งบนเวที แล้วให้นักเรียนขึ้นไปกราบแม่ของตนและชี้ให้นักเรียนเข้าใจถึงพระคุณของแม่ที่มีต่อลูกด้วย

2. โรงเรียนขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชน เมื่อโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนแล้ว โรงเรียนก็ขอความช่วยเหลือจากชุมชนรวมทั้งการขอความร่วมมือจากชุมชนได้ คือเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันนั่นเอง สิ่งที่โรงเรียนจะขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนนั้นพอจะแยกได้ดังนี้

2.1 ขอความช่วยเหลือทางการเงินจากชุมชน ถ้าหากประชาชนในชุมชนมีฐานะทางการเงินดีพอสมควร เช่น พ่อค้า นายธนาคาร ก็คงจะขอความช่วยเหลือทางการเงินได้แต่ถ้าเป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำ ก็ไม่ควรไปรบกวนอย่างยิ่ง ดังนั้น เรื่องที่จะต้องอยู่ในดุลพินิจของทางโรงเรียนด้วย

2.2 ขอความช่วยเหลือทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งอาหารการกินจากชุมชน ถ้าหากประชาชนในชุมชนมีอาชีพทางเกษตรกรรม อาจจะขอข้าวสาร พืชผักผลไม้สำหรับทำอาหารให้นักเรียนรับประทาน ส่วนประชาชนค้าขายในตลาดอาจจะขอกระดาษสี เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อใช้ในโรงเรียน เป็นต้น

2.3 ขอความร่วมมือในด้านแรงงานจากประชาชนในชุมชน ถ้าหากประชาชนไม่มีเงินหรือวัสดุอุปกรณ์จะช่วยเหลือโรงเรียนได้ ก็อาจจะช่วยซ่อมแซมอาคารเรียนให้ช่วยสร้างรั้วช่วยทำอุปกรณ์การสอน ซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือทางด้านแรงงานนั่นเอง ดังนั้น การขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชนนั้น มิใช่จะขอเงินหรือ วัสดุ อุปกรณ์เท่านั้น

เพราะบางชุมชนปรากฏว่าประชาชนยากจน ถ้าหากประชาชนเพิ่มมีเวลาว่างบ้างก็อาจจะขอให้มาช่วยงานของโรงเรียนดังกล่าวแล้วข้างต้นได้

2.4 ขอความร่วมมือในด้านค่าปรึกษาหารือหรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียนจากประชาชนในชุมชน ดังได้กล่าวในเรื่องการเชิญผู้ปกครองหรือประชาชนมาประชุมที่โรงเรียนเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นการขอความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนด้วยเช่นกัน

3. การใช้ทรัพยากรในชุมชน ทรัพยากรในชุมชนที่จะนำมาใช้ในโรงเรียน หรือโรงเรียนจะใช้มีมากที่สุดที่เดียว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบันต่าง ๆ และทรัพยากรประเภทวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจะใช้ทรัพยากรในชุมชนประเภทต่าง ๆ เหล่านี้จะทำได้ดังต่อไปนี้

3.1 นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน เช่น ดิน หิน แร่ พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ มาใช้ประกอบการเรียนวิทยาศาสตร์ ใบไม้ เมล็ดพืช สีสจากพืชมาเรียนในวิชาศิลปศึกษา หรือเมล็ดพืชมาจับในวิชาเลขคณิต เป็นต้น อันที่จริงทรัพยากรเหล่านี้หาได้ง่ายในชุมชน ถ้าหากทางโรงเรียน รู้จักนำมาใช้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งไม่สิ้นเปลืองเงินทองอีกด้วย

3.2 เชิญบุคคลในชุมชนมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาสอนศีลธรรม เชิญเกษตรกรอำเภอมาบรรยายหรือสาธิตเกี่ยวกับการเกษตร เชิญอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมาบรรยายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย เชิญกำนันมาบรรยายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เชิญคนสูงอายุมาเล่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นต้น อันที่จริงบุคคลในชุมชนมีความรู้ในแขนงต่าง ๆ มากมาย ถ้าทางโรงเรียนรู้จักเชิญมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งยังกระชับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

3.3 นักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ตามสถาบันต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาล ไปรษณีย์ พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม วัด โบราณสถานและสวนสัตว์ เป็นต้น

3.4 ศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านเพื่อให้นักเรียนรักท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้น เช่น ศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ศาล ศึกษาศิลปะพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และประเพณีของหมู่บ้าน เป็นต้น ในการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านนี้อาจจะให้นักเรียน ออกไปสอบถามชาวบ้าน หรือไปดูการละเล่นพื้นบ้าน ประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้าน หรือไปเก็บสะสมศิลปะพื้นบ้าน เช่น

การจักสาน เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เป็นต้น ในการนี้จะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้านจะได้ช่วยกันรักษาไว้ ทั้งยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย

การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดถึงการที่โรงเรียนจัดกิจกรรม โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเงิน แรงงานบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และรวมถึงทรัพยากรอื่น ๆ ในชุมชน และนอกจากนี้ชุมชนมีโอกาสร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้หลายลักษณะ เช่น การมาร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การประชุม การเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร การให้บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนและการให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาชุมชน โดยการทัศนศึกษา หรือศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน อันจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันในทุก ๆ ด้านต่อไป

บทบาทด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ล้วน สายยศ (2525 : 155) ได้อธิบายว่า การประเมินผลงานหมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะ เพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติและปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตั้งแต่ต้นว่า ตรงกับแผนที่วางไว้หรือไม่ เป็นการสะดวกที่จะได้วางแผนใหม่เพื่อการปฏิบัติงานในอนาคตต่อไป

กรมสามัญศึกษา (2527 : 178) ได้ให้ข้อคิดว่า การดำเนินงานขององค์การทุกองค์การจะต้องมีการตรวจสอบผลงาน มิฉะนั้นแล้วมีโอกาสที่เป็นไปได้มาก ที่งานจะผิดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ หรือเกิดอุปสรรคในการทำงาน งานวิชาการของโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของหน่วยงานในโรงเรียนยิ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องได้รับการประเมินผลงานทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่า การปฏิบัติงานวิชาการในรอบปีที่ผ่านมา บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายหรือไม่เพียงใด มีอะไรเป็นอุปสรรค ที่ทำให้การปฏิบัติงานไม่สามารถดำเนินการไปได้ด้วยความราบรื่นและขะฉะเดียวกัน ผลจากการประเมินก็สามารถนำไปเป็นข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในการวางแผน การปฏิบัติงานวิชาการในปีต่อไป พร้อมกันนั้นผู้บริหารโรงเรียนและ

คณะกรรมการวิชาการก็สามารถหาวิธีการในการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้หรืออาจจะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีการอื่น แทนวิธีการเดิมก็ยิ่งจะทำให้การวางแผนในการปฏิบัติงานวิชาการในปีต่อไป มีโอกาสที่จะบรรลุผล ตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

เมธี ปิลาณานนท์ (2525 : 198) ได้กล่าวถึงการประเมินผลไว้ว่า การประเมินผล (Evaluation) เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารจำเป็นต้องมีและใช้กระบวนการนี้ในโรงเรียน โดยผู้บริหารจะใช้ประเมินผลงานในโรงเรียนของตน ตรวจสอบจุดมุ่งหมายของโรงเรียน บุคคล กลุ่มบุคคล สิ่งที่ทำขึ้น โปรแกรม และกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบจุดอ่อนและจุดเด่นของงานในโรงเรียน ผู้บริหารควรจะได้ประเมินงานในโรงเรียนเป็น 3 เรื่องใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. ประเมินผลบุคคล ซึ่งได้แก่ ครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ นักการภารโรง และบุคลากรอื่น ๆ
2. ประเมินงานของโรงเรียนซึ่งได้แก่สิ่งที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้น หรือสร้างขึ้น เช่น โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น
3. ประเมินผลตัวผู้บริหารเอง หรือให้ครูประเมินตนเอง

วินัย เกษมเศรษฐ์ (2526 : 25 - 26) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักในการประเมินผลการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานควรครอบคลุมหมดทั้งระบบ เช่น บัณฑิตทางการเรียน การสอน การจัดครูเข้าสอน การบริหารโรงเรียน การนิเทศภายในโรงเรียน สื่อการเรียน
2. ในการประเมิน ทุกคนต้องร่วมมือกันเพื่อให้ได้ผลครบถ้วน
3. ควรยึดเกณฑ์ที่เที่ยงแท้ เกณฑ์ที่กำหนดไว้ในแบบของการประเมินจะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษา จุดประสงค์ของคณะครู เกณฑ์ที่จะวัดบางสถานการณ์จะต้องแตกต่างกัน ตามลักษณะของงาน
4. ควรเป็นการวินิจฉัย เป็นการประเมินที่บอกสาเหตุได้ ซึ่งสะดวกในการแก้ไขในโอกาสต่อไป

5. ควรต่อเนื่องกันทั้งแบบประเมินผลย่อยและประเมินผลรวม
6. ควรแสดงผลให้เกิดประโยชน์ การประเมินผลที่ไม่อาจนำผลมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน นอกจากจะเป็นการเสียเวลาแล้ว ยังทำให้สิ้นศรัทธาในการจัดทำโครงการประเมินผลอีกด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 7 - 8) ได้เสนอแนะบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนด้านการประเมินผล ว่าต้องดำเนินการให้ดีและต้องให้ครอบคลุมการบริหารงานทั้งทุกด้านโดยในการประเมินผลผู้บริหารควรมีบทบาทดังนี้

1. กำหนดผู้รับผิดชอบในการประเมิน อาจเป็นผู้บริหาร คณะทำงานหรือมอบหมายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ตามความเหมาะสม
2. กำหนดแนวทางการประเมินร่วมกับคณะครูผู้ประเมินซึ่งต้องกำหนดความรับผิดชอบ โดยแบ่งหน้าที่กันตามความเหมาะสม กำหนดรายละเอียดในสิ่งที่ต้องประเมิน และกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสม
3. ร่วมกับผู้รับผิดชอบจัดสร้างเครื่องมือในการประเมินซึ่งต้องพิจารณาถึงความเที่ยงตรงและสามารถนำไปใช้ได้
4. มอบหมายให้ดำเนินการประเมิน โดยการสั่งการให้ผู้รับผิดชอบได้ปฏิบัติงานประเมินตามขั้นตอนที่กำหนดไว้
5. จัดให้มีการรายงานผลการประเมิน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขโครงการ
6. นำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนในปีต่อไป

สำหรับการประเมินผลการดำเนินการตามแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 33) ได้เสนอไว้ว่า นอกจากการประเมินผลเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดไว้ในโครงการแล้ว ผู้บริหารจำเป็นต้องจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการตามแผนงานด้วย โดยผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทดังนี้

1. ประเมินผลโดยใช้เครื่องมือหลาย ๆ อย่าง เช่น การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น
2. ให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมในการประเมินผล

3. ให้คณะกรรมการการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการประเมินผล
4. สรุปผลการประเมิน บันทึกไว้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนดำเนินงานของปีต่อไป และสรุปผลการประเมินบันทึกไว้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานด้านสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในปีต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายเรื่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งพอจะประมวลได้ดังต่อไปนี้

การวิจัยในประเทศ

อิสลามวิทยาลัย (2521 : 33 - 35) ได้สำรวจความต้องการของประชาชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการก่อตั้งโรงเรียนชุมชนระดับมัธยมศึกษาในปี 2521 พบว่าประชาชนในชุมชนสนับสนุนให้มีการก่อตั้งโรงเรียนและได้เสนอแนะว่าโรงเรียนควรเปิดสอนวิชาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างยนต์ ช่างไม้ เย็บผ้า และอื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้บริการของทางโรงเรียน ประชาชนมีความเห็นว่า โรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางการจัดงานรื่นเริงประจำปีตามประเพณี โรงเรียนควรให้บริการด้านห้องสมุดแก่ประชาชนในวันหยุดและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบโครงการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความต้องการให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านอาชีพ เศรษฐกิจ ด้านันทนาการ ด้านวัฒนธรรม และด้านการศึกษาแก่ชุมชน

สนอง สุวรรณวงศ์ (2519 : 97 - 101) ได้ศึกษาบทบาทและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการบริการการศึกษาของสภาการศึกษาส่วนจังหวัดสงขลา โดยที่ศึกษาจากกลุ่มกรรมการศึกษาสมาชิกสภาตำบลและประชาชนทั่วไปพบว่ากลุ่มกรรมการศึกษาและกลุ่มของประชาชน ต้องการให้โรงเรียนจัดสอนฝึกฝนประชาชนให้อ่านออกเขียนได้ดียิ่งขึ้น

และในด้านปัญหาต่าง ๆ กลุ่มกรรมการศึกษาต้องการให้นักเรียนได้ร่วมทำพิธีทางศาสนาให้
ท้องถิ่นและกลุ่มของสมาชิกสภาตำบลและประชาชนต้องการให้ครูออกเยี่ยมประชาชนเป็นกัน
เองกับชาวบ้านและต้องการให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมของวัดอย่างใกล้ชิด

ปรีชา ศิริมาศ (2525 : 29 - 83) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงาน
ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล เขต
การศึกษา 9 ได้สรุปบทบาทเกี่ยวกับการสร้างและรักษาเกียรติประวัติของโรงเรียนดังนี้

1. โรงเรียนในเขตพื้นที่ปกติ

1.1 ตามทัศนะของครู ผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียน มีความเห็นว่า
บทบาทการปฏิบัติงานในด้านนี้ของครูใหญ่โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และมีความเห็น
สอดคล้องกันว่า ครูใหญ่ได้ปฏิบัติงานเรื่องการส่งเสริมให้นักเรียนอยู่ในกรอบวินัย และระเบียบ
ประเพณีอันดีงาม และการเผยแพร่ผลงานของนักเรียน อยู่ในเกณฑ์สูง

1.2 ทัศนะของครู ผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียนมีความเห็นว่า
การปฏิบัติงานในด้านนี้ของครูใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. โรงเรียนในเขตพื้นที่เพื่อความมั่นคง

2.1 ตามทัศนะของครู ผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียนมีความเห็นว่า
การปฏิบัติงานในด้านนี้ของครูใหญ่โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปานกลางและค่อนข้างสูงบทบาทที่ปฏิบัติ
อยู่ในเกณฑ์สูง ได้แก่ การส่งเสริมและควบคุมความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในกรอบและ
ระเบียบประเพณีอันดีงาม และการเผยแพร่ผลงานของนักเรียนให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบ

2.2 ทัศนะของครู ผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียนที่มีต่อบทบาทการ
ปฏิบัติงานในด้านนี้ของครูใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ ได้ศึกษากิจกรรมและปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียน
ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทัศนะของครูและประชาชน พบว่า (ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ,
2519 : 67)

1. บทบาทที่โรงเรียนปฏิบัติจริงอยู่ในระดับน้อย คือ การจัดทำหนังสือแจ้ง
นโยบายและงานของโรงเรียนให้ประชาชนทราบ

2. บทบาทที่โรงเรียนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย คือ การจัดทำเอกสารเผยแพร่ข่าวสารของทางโรงเรียน

ฉลาด บุตรเนียร (2524 : 79 - 86) ได้ศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริงและคาดหวังในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับชุมชน ตามทัศนะครู ผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียนพบว่า

1. ตามทัศนะของครู ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการโรงเรียน เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในบทบาทที่ปฏิบัติจริงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และบทบาทที่คาดหวังอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง
2. ทัศนะของผู้ปกครองและกรรมการโรงเรียนที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในบทบาทที่ปฏิบัติจริงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ทัศนะของครูและผู้ปกครองที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในบทบาทที่คาดหวังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามทัศนะของครู ผู้ปกครอง และกรรมการโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประจวบ ต่อตระกูล (2519 : 45 - 47) ได้ศึกษาบทบาทการบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอ่างทอง ตามทัศนะของครูและประชาชน สรุปผลการศึกษาไว้ดังนี้

1. ทั้งครูและประชาชนเห็นความเห็นสอดคล้องกันว่า การบริหารงานด้านนี้ของครูใหญ่ยังปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ
2. จากผลการเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริงและคาดหวัง ตามทัศนะของครูพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามทัศนะของประชาชนเห็นความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิจัยต่างประเทศ

อิมิลเลียโน ซี รามิเรซ (Emilliano C. Ramirez, 1959 : 2183 - 2184) ได้ศึกษากิจกรรมและวิธีดำเนินการของโรงเรียนชุมชนในสหรัฐอเมริกา สรุปผลการวิจัยได้ว่า วิธีการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในสหรัฐอเมริกาส່ว่นใหญ่ได้เป็นไปตามหลักการและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนชุมชนเป็นอย่างดีคือโรงเรียนใช้กระบวนการประชาธิปไตยในการดำเนินงาน มีการให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชน มีการสำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อจะหาแนวทางแนะนำให้ประชาชนรู้จักปรับปรุงตนเองและชีวิตในชุมชนให้ดียิ่งขึ้นมีการใช้แหล่งวิชาในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้อย่างดี การตัดสินใจของหมู่คณะเป็นหลักในการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียนและได้สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับประชาชน

ฮานาและนัสลันด์ (Hanna and Naslund, 1953 : 51) ได้ศึกษาบทบาทของโรงเรียนชุมชน พบว่า มีลักษณะพิเศษสองประการคือ

1. การให้บริการชุมชน
2. เป็นโรงเรียนที่พยายามแสวงหาทรัพยากร และพัฒนาแหล่งทรัพยากรของชุมชน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในโรงเรียน

เจนทรีและเคนนีย์ (Gentry and Kenney 1966 : 62 - 67) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาพบว่า ครูใหญ่มีการวางแผนสำรวจวัสดุ และแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำมาใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอนพอสมควร และยังเห็นว่าครูใหญ่ได้วางแผนเกี่ยวกับการเชิญบุคคลในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรพอสมควร

เอลคินส์ หลุยส์ บรูซ (Elkins Louis Bruce, 1972 : 6026) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ครูและประชาชน ต้องการให้ครูใหญ่ทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชน

2. ครูและประชาชน ต้องการให้ครูใหญ่จัดการประชุมร่วมกันระหว่างครูและผู้ปกครอง เพื่อผลการศึกษาของชุมชน

3. ครูและประชาชน ต้องการให้ครูใหญ่มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น และการศึกษาของชุมชน

คอนนีเลียส เบ็ค เบอร์ตัน (Connelius Beck Burton, 1973 : 4956) ได้ศึกษาโครงการบริการชุมชนของยูววิทยาลัย (Junior College) ในรัฐอลาบามา ปี ค.ศ. 1973 พบว่าวิทยาลัยมีโครงการที่จะบริการชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะชุมชนต้องการให้วิทยาลัยมีส่วนร่วมในการบริการชุมชน

แมคคาเบ (McCabe, 1975 : 4171 - A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมหาวิทยาลัยในเวอร์จิเนีย ในปี ค.ศ. 1975 พบว่าสมาชิกของชุมชนและมหาวิทยาลัยต่างก็มีความเชื่อว่า ความร่วมมือกันในด้านปฏิบัติและการพึ่งพาอาศัยกัน เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาชุมชนและถ้ามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากเท่าไร โอกาสแห่งความสำเร็จของกลุ่มที่เป็นส่วนร่วมก็มีมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

เบเคอรา (Becerra, 1974 : 6887 - A) ได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้บริหารการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน ผลปรากฏว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาใด ๆ ที่เกี่ยวกับสถานศึกษานั้น ๆ ผู้บริหารและผู้แทนชุมชนต้องร่วมมือกันและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษาดมบทบาทหน้าที่และนโยบายที่ได้ตกลงกันไว้และผู้บริหารจะต้องเข้าใจตลอดทั้งต้องสนใจเกี่ยวกับความแตกต่างของชุมชนด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมในแง่ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จึงได้นำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งต้องการศึกษาบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้ง 6 ด้าน เพื่อตอบปัญหาว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างไรบ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียนแตกต่างกัน
2. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกันแตกต่างกัน
3. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ปฏิบัติงานในที่ตั้งของโรงเรียนต่างกันแตกต่างกัน
4. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ปฏิบัติงานในประเภทโรงเรียนต่างกันแตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 6 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านขนาดของโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียนและประเภทของโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน
4. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงาน ตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของ ครู-อาจารย์ในโรงเรียนที่

มีความแตกต่างกันในด้านขนาดของโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียนและประเภทของโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน

5. เพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงาน ตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของผู้ปกครองนักเรียนที่โรงเรียน มีความแตกต่างกันในด้านขนาดของโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียนและประเภทของโรงเรียนที่ส่งนักเรียนในความปกครองของคนเข้าเรียน

6. เพื่อทราบปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้ แยกกล่าวออกเป็น 2 ด้านคือ

1. ด้านความรู้

1.1 ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ทำให้ทราบถึงระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จังหวัดปัตตานี ด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน ด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.2 ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบความแตกต่างของระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จังหวัดปัตตานี ด้านการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ด้านการให้บริการชุมชน ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน ด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดที่ตั้งและประเภทต่างกันว่าแตกต่างกันหรือไม่

1.3 ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจังหวัดปัตตานี

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจะเป็นแนวทางให้นักพัฒนา นักวิจัย นักการศึกษา และผู้สนใจโดยทั่วไปได้ให้ความสำคัญแก่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการปฏิบัติต่อไป

2.2 ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจะเป็นแนวทางให้กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบถึงการปฏิบัติงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดปัตตานี ได้นำไปปรับปรุงวางนโยบาย วางแผนโครงการ เพื่อสนับสนุนการสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จังหวัดปัตตานี ตามการรับรู้ ของผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองตามแนวทางการใช้เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปัตตานี ปีการศึกษา 2534 จำนวนทั้งหมด 9,089 คน สุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 450 คน โดยดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 37 คน ครู-อาจารย์ จำนวน 650 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 8,402 คน หายขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาครั้งนี้ โดยใช้สูตร ซึ่งอ้างอิงโดย สวัสดิภา สุวรรณเขตนินคม (2529 ; 81 - 55) แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวแล้ว ทำการสุ่มตัวอย่างของผู้บริหารโรงเรียนและของผู้ปกครองนักเรียน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ครู-อาจารย์ สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 450 คน

2. ตัวแปรที่จะศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ

2.1.1 สถานภาพแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1.1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

2.1.1.2 ครู-อาจารย์

2.1.1.3 ผู้ปกครองนักเรียน

2.1.2 ขนาดของโรงเรียน (ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน) แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ (กรมสามัญศึกษา, 2532 : 1)

2.1.2.1 ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน 1-499 คน)

2.1.2.2 ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 500-1,499 คน)

2.1.2.3 ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน 1,500-2,499 คน)

2.1.3 ที่ตั้งของโรงเรียนแบ่งเป็น 2 เขต คือ

2.1.3.1 ในเขตเมือง

2.1.3.2 นอกเขตเมือง

2.1.4 ประเภทของโรงเรียนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1.4.1 โรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

2.1.4.2 โรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

2.2 ตัวแปรตามได้แก่ บทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จังหวัดปัตตานี ภายใต้องค์ประกอบที่เกี่ยวกับขอบข่ายงาน 6 ด้าน คือ

- 2.2.1 การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 2.2.2 การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน
- 2.2.3 การให้บริการชุมชน
- 2.2.4 การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
- 2.2.5 การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน
- 2.2.6 การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างอยู่ในสภาพเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง และสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน
2. คำตอบที่ได้จากแบบสอบถามเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้
3. คำตอบของผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียน ถือว่าเป็นบทบาทของโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาทด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนกับชุมชนอันเป็นการนำมาซึ่งความร่วมมือและตั้งเอาทรัพยากรในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียน ในองค์ประกอบเหล่านี้

1.1 บทบาทในการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึงการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการศึกษารวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน

1.2 การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน หมายถึง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมเผยแพร่คุณธรรมหรือคุณงามความดีที่โรงเรียนได้กำหนดไว้และมุ่งหมายจะบรรลุถึงเกียรติประวัติของโรงเรียน

1.3 การให้บริการชุมชน หมายถึงการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่อำนวยความสะดวกในด้านความรู้และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนตามสมควรแก่สภาพ

1.4 การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน หมายถึง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนและให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอยู่เสมอ

1.5 การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน หมายถึงการจัดกิจกรรมของชุมชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนโรงเรียน เช่น ชมรม สมาคม มูลนิธิ เพื่อช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ให้แก่โรงเรียน

1.6 การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่มีการดำเนินการวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการปรับปรุงงาน

2. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี

3. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี

4. ครู-อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี

5. ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองของนักเรียนที่กำลังเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดปัตตานี และให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนนั้น

6. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันตามเกณฑ์กำหนดของกรมสามัญศึกษา โดยถือจำนวนนักเรียนเป็นหลัก ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2532 : 1)

โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนที่มีนักเรียน 1-499 คน

โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนที่มีนักเรียน 500-1,499 คน

โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนที่มีนักเรียน 1,500-2,499 คน

7. ในเขตเมือง หมายถึง พื้นที่ในเขตเทศบาลและในเขตสุขาภิบาล

8. นอกเขตเมือง หมายถึง พื้นที่นอกเขตเทศบาลและนอกเขตสุขาภิบาล

9. โรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

10. โรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) หมายถึง โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ